

Herman E. Daly og John B. Cobb, jr., *Det fælles bedste. En økologisk økonomi for fællesskab og fremtid*, Århus: Hovedland, 1991, 299 s., kr. 300,00.

Herman E. Daly er professor i økonomi på Louisiana State University med tilknytning til Verdensbanken, og John B. Cobb er professor i filosofi og teologi.

Kenneth Boulding skriver på bogens omslag: »Hvis denne bog var obligatorisk læsning for alle økonomistuderende, ville den økonomiske videnskab dårligt kunne undgå at blive forbedret.« Dette må siges at være en sandhed med betydelige modifikationer, når man betænker, at enhver ny lærebog fortrænger noget andet – som i dette tilfælde meget let kan være mere relevant for de studerende.

Læst med en økonoms øjne fremtræder bogen som uhyre interessant, fordi Herman E. Daly er både begavet og belæst. I denne bog anlægger han nye og ofte tankevækkende synsvinkler på en lang række af den økonomiske teoris klassikere, for eksempel Adam Smith, Alfred Marshall, A.C. Pigou, John Maynard Keynes og naturligvis Bertil Ohlin på grund af dennes »bidrag til den menneskelige forståelse og visdom«. Også om hidtil ukendte økonomer kan man høste viden hos Herman E. Daly. I afsnittet: »Fra BNP til Hicks-indkomst og bæredygtig udvikling« informerer han om El Serafy's rigtige tanke, at man ved en rente på fem procent kun må opbruge 42 procent af afkastet fra en kilde, som vil være udtømt om 10 år, idet de resterende 58 procent skal yngle gennem 10 år for at kunne erstatte verden den tabte andel af den pågældende udtømmelige kilde (tallene skal efter min mening være 39 procent og 61 procent, HPM). Desværre meddeler hverken Daly eller El Serafy, hvordan man kan sikre, at for eksempel et u-land vil forøge sine produktive investeringer i det her foreskrevne omfang, selv om dette ville være til skade for landets øjeblikkelige forbrugsudvidelse.

Hermed nærmer vi os min væsentligste kritik af bogen. Den forudsætter stiltiende, at den økonomiske videnskabs erkendelse af, hvordan et problem kan finde en bæredygtig løsning er ensbetydende med, at problemet kan løses såvel nationalt som globalt i den virkelige verden. Men dette turde være en illusion, fordi det normalt er interessekonflikter mellem magthavere, der blokerer ofte selv for opnåelse af ændringer, som på langt sigt er Pareto-forbedringer. Sagt med andre ord: Forfatterne holder den økonomiske videnskab og økonomerne ansvarlige for anliggender, som via den politologiske videnskab kun kan placeres hos politikerne, men som af ovennævnte årsag ikke nødvendigvis har nogen mulighed for at finde en bæredygtig og derved acceptabel løsning.

Tingene bliver ikke bedre af, at bogens forfattere – bortset fra nogle referencer til u-lande – stort set henter al deres skræmmende erfaring fra dagens USA, hvilket gør bogen væsentligt mindre interessant for læsere, som lever i et nordisk land, hvor mange af de store problemer faktisk hen ad vejen er løst, eller hvor det politiske system i det mindste er begyndt med problemløsningen.

De langvarige, politiske processer, som i gunstige tilfælde kan føre til, at visse landes politiske systemer sættes i stand til at finde acceptable løsninger på verdens helt vitale problemer, interesserer ikke forfatterne af denne bog. I stedet beklender de sig til »en kristen teisme« og til håbet om »at vore børns børn endelig lærer at leve som et fællesskab blandt andre fællesskaber«, for de ved »at jorden

Herman E. Daly og John B. Cobb, jr., *Det fælles bedste. En økologisk økonomi for fællesskab og fremtid*, Århus: Hovedland, 1991, 299 s., kr. 300,00.

Herman E. Daly er professor i økonomi på Louisiana State University med tilknytning til Verdensbanken, og John B. Cobb er professor i filosofi og teologi.

Kenneth Boulding skriver på bogens omslag: »Hvis denne bog var obligatorisk læsning for alle økonomistuderende, ville den økonomiske videnskab dårligt kunne undgå at blive forbedret.« Dette må siges at være en sandhed med betydelige modifikationer, når man betænker, at enhver ny lærebog fortrænger noget andet – som i dette tilfælde meget let kan være mere relevant for de studerende.

Læst med en økonoms øjne fremtræder bogen som uhyre interessant, fordi Herman E. Daly er både begavet og belæst. I denne bog anlægger han nye og ofte tankevækkende synsvinkler på en lang række af den økonomiske teoris klassikere, for eksempel Adam Smith, Alfred Marshall, A.C. Pigou, John Maynard Keynes og naturligvis Bertil Ohlin på grund af dennes »bidrag til den menneskelige forståelse og visdom«. Også om hidtil ukendte økonomer kan man høste viden hos Herman E. Daly. I afsnittet: »Fra BNP til Hicks-indkomst og bæredygtig udvikling« informerer han om El Serafy's rigtige tanke, at man ved en rente på fem procent kun må opbruge 42 procent af afkastet fra en kilde, som vil være udtømt om 10 år, idet de resterende 58 procent skal yngle gennem 10 år for at kunne erstatte verden den tabte andel af den pågældende udtømmelige kilde (tallene skal efter min mening være 39 procent og 61 procent, HPM). Desværre meddeler hverken Daly eller El Serafy, hvordan man kan sikre, at for eksempel et u-land vil forøge sine produktive investeringer i det her foreskrevne omfang, selv om dette ville være til skade for landets øjeblikkelige forbrugsudvidelse.

Hermed nærmer vi os min væsentligste kritik af bogen. Den forudsætter stiltiende, at den økonomiske videnskabs erkendelse af, hvordan et problem kan finde en bæredygtig løsning er ensbetydende med, at problemet kan løses såvel nationalt som globalt i den virkelige verden. Men dette turde være en illusion, fordi det normalt er interessekonflikter mellem magthavere, der blokerer ofte selv for opnåelse af ændringer, som på langt sigt er Pareto-forbedringer. Sagt med andre ord: Forfatterne holder den økonomiske videnskab og økonomerne ansvarlige for anliggender, som via den politologiske videnskab kun kan placeres hos politikerne, men som af ovennævnte årsag ikke nødvendigvis har nogen mulighed for at finde en bæredygtig og derved acceptabel løsning.

Tingene bliver ikke bedre af, at bogens forfattere – bortset fra nogle referencer til u-lande – stort set henter al deres skræmmende erfaring fra dagens USA, hvilket gør bogen væsentligt mindre interessant for læsere, som lever i et nordisk land, hvor mange af de store problemer faktisk hen ad vejen er løst, eller hvor det politiske system i det mindste er begyndt med problemløsningen.

De langvarige, politiske processer, som i gunstige tilfælde kan føre til, at visse landes politiske systemer sættes i stand til at finde acceptable løsninger på verdens helt vitale problemer, interesserer ikke forfatterne af denne bog. I stedet beklager de sig til »en kristen teisme« og til håbet om »at vore børns børn endelig lærer at leve som et fællesskab blandt andre fællesskaber«, for de ved »at jorden

vil blive varmere i de kommende år, og at der vil følge mange ødelæggende konsekvenser heraf.«

Hermed bliver de hverken de første eller de sidste af denne verdens utopister.

Hans Peter Myrup
Institut for Virksomhedsledelse

Anders Ehnmark, *Slottet. Et essay om Alexis de Tocqueville*, København: Samleren, 1991, 178 s., kr. 185,00.

Anders Ehnmark skriver godt – rigtig godt endda. Han vælger sine emner med omhu, forbereder sig grundigt, analyserer skarpt og formulerer sig elegant. Det er derfor en fornøjelse at læse hans politiske essays. Hans bog om Machiavelli var engageret, indlevende og generelt sympatisk over for bogens hovedperson. Hans nye bog om Tocqueville er derimod mere køligt analyserende og ganske klart kritisk i sin holdning.

Bogens titel er *Slottet*, og den indledes med en beskrivelse af slottet Tocqueville i Normandiet, det omgivende landskab og havet. Slottet og dets ensomme beliggenhed bliver et symbol på den aristokratiske liberalist, der analyserer lighedens og demokratiets komme, og den marginalisering, der er den traditionelle overklasses skæbne. Men slottet er også symbolet på, at et af privilegierne – ejendomsretten – kan overleve under demokratiet – om end i en mindre glansfuld og mere pragmatisk udgave. Som Ehnmark skriver om ægteparret Tocqueville på deres gamle dage: »Slotslivet var enkelt. De havde kun tre tjenere. De jævnedes grøfterne ud og udvidede græsplænerne for at betone det britiske. Mary lede landbruget. De havde får og grise. Om aftenen læste de højt for hinanden. To ensomme forliste i en fjern egn af landet ...«

To af bogens kapitler handler om henholdsvis ligheden og friheden, som man kan forvente det i et essay om Tocqueville, hvis problem var at finde en udvej for friheden, når ligheden er gennemført. Dette var et problem, der var sat på dagsordenen med den franske revolution, og som den politiske liberalisme siden har tumlet med. Som fremhævet af Ehnmark er der en konflikt mellem demokrati og liberalisme – en konflikt, som allerede findes i menneskerettighedserklæringen fra august 1789. Denne erklæring er netop ikke – som antaget af mange, for eksempel senest af Henning Fønsmark – noget entydigt demokratisk dokument. På den ene side har vi nemlig folkets suverænitæt og på den anden side de menneskelige rettigheder. Nogle af disse rettigheder er nødvendige forudsætninger for, at folkesuverænitæten kan finde udtryk – for eksempel ytringsfriheden – andre kan derimod være en hindring for den – for eksempel ejendomsretten.

Tocqueville ønskede at forsvare friheden og rettighederne over for ligheden og folkesuverænitæten. Spørgsmålet er derfor, hvor langt friheden kan strækkes i et demokrati, eller anderledes formuleret, hvilke grænser friheden må respektere i lighedens tidsalder. Ehnmark belyser Tocquevilles analyse af dette centrale